శ్రీః.

శ్రీమన్నృసింహ

ప్రయోగపారిజాతప్రకరణమ్.

అయం గ్రన్థః నృసింహసూరివిరచితః

శ్రీమన్మహారాజాస్థానవిద్వద్భిః శ్రీ. వే. చామరాజనగర

రామశాస్త్రిభిః, శ్రీ. వె. ద్వివేదీ. సుబ్రహ్మణ్యావధానిభిః,

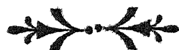
శ్రీ. వె. చామరాజనగర. నరహరిజ్యోతిర్విద్భిశ్చ,

సమ్యక్పరిశోధ్యమానః

మైసూరుప్రతి వాస్తవ్య-గంగాధరశాస్త్రిభిః,

క. వెంకటేశభట్టైః, పి. జో. రామకృష్ణభట్టైః

సంముద్ర్యమాణశ్చ విజయతే,

సంపుట ౧. సంచికె ౧.

కీలకసంవత్సరే కార్తికమాసే

మైసూరు కె. నరసింహయ్య అండకో

ముద్రాక్షరశాలాయాం ముద్రితస్సన్విజయతేతరామ్.

1908

పీఠికా.

నృసింహప్రయోగపారిజాతప్రకరణాఖ్యోఽయంగ్రన్థః
లౌకిక శ్రౌతస్మార్త నిఖిలకర్మానుష్ఠాతౄణాం అతివ్యాపకాంకః
అస్య చ కర్తా నృసింహసూరిః
అయంచ కమలాకరభట్టాత్ ప్రాచీన ఇతి తత్కృతనిర్ణయ-
సిన్ధావేతద్గ్రన్థస్యోదాహృతత్వాద్విజ్ఞాయతే -
కమలాకరభట్టస్తు నర్ష శతకత్రయాత్ప్రాచీన ఇతి -
తద్గ్రన్థాదేవ జ్ఞాయతే - అత్ర ప్రాయశః ప్రయోగధర్మశాస్త్ర-
జ్యోతిషవిషయా ఏవ ప్రతిపాదితాః
అయంచ గ్రన్థః షట్కాణ్డాత్మకః
తత్ర వివేకస్తు —

షోడశకర్మకాణ్డః, ఆచారకాణ్డః, శ్రాద్ధకాణ్డః, అపరకాణ్డః వ్యవహారకాణ్డః, శ్రౌతకాణ్డశ్చేతి. తత్ర షోడశకర్మకాణ్డస్య అతీవోపయుక్తతమత్వాత్ స ఏవ ప్రథమం సంముద్ర్యతే.

అస్య చ గ్రన్థస్య ఆదర్శపుస్తకాని త్రీణి తత్ర మైసూరుప్రాచ్య కోశాగారస్థితం పుస్తకద్వయమ్.

బసరూరు వెఙ్కటసుబ్బాభట్ట గృహీయమపరమ్.

ఏతత్పుస్తకత్రయమాదర్శీకృత్య శ్రీమన్మహారాజాస్థాన మహావిద్వద్భిః వే. చామరాజనగర రామశాస్త్రిభిః - వే. ద్వివేది సుబ్రహ్మణ్యావధానిభిః - వే. చామరాజనగర నరహరిజ్యోతిర్విద్భిశ్చ సమ్యక్పరిశోధ్య ఆన్ధ్రాక్షరైః సంముద్ర్య ప్రకటీక్రియతే.

ఆస్తికాగ్రేసరైరేతద్గ్రన్థస్వీకారపూర్వకమస్మదీయః ప్రయత్నః సఫలీకర్తవ్య ఇతి సవినయం విజ్ఞాప్యతే.

శ్రీః.

శుభమస్తు.

శ్రీమన్నృసింహప్రయోగపారిజాత ప్రకరణ షోడశకర్మకాణ్డాం

ప్రజ్ఞానసత్రప్రారంభః.

—o—

ఇతి నృసింహప్రయోగపారిజాతీయ షోడశకర్మకాండే
విషయానుక్రమణికా.

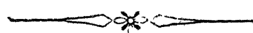

శ్రీరస్తు.

నృసింహప్రయోగపారిజాతే

షోడశకర్మకాణ్డః.

వాగీశాద్యాస్సుమనసస్సర్వార్థానాముపక్రమే ।
యం నత్వా కృతకృత్యాస్స్యుస్తం నమామి గజాననమ్ ।
శుక్లామ్బరధరం విష్ణుం శశివర్ణం చతుర్భుజమ్ ।
ప్రసన్నవదనం ధ్యాయేత్సర్వవిఘ్నోపశాన్తయే ॥
అగజాఽఽననపద్మార్కం గజాననమహర్నిశమ్ ।
అనేకదం తం భక్తానామేకదన్తముపాస్మహే ॥
ఫలముదధిసుతాతపస్తరూణాం పరిమళమాగమమాళిమాలికానాం
అమృతరసముపాసకామరాణామతిజగదాకృతిమాశ్రయేన్నృసింహం॥
ఓఙ్కారకిఙ్కిణీనాదమధురశ్రుతిబృంహితమ్ ।
చిత్తే శృఙ్ఖలితం భక్త్యా చిన్తయే చిన్మయం గజమ్ ॥
కలయే హృది కల్యాణీం కలాం కామపి వాఙ్మయీమ్ ।
కవితాకలశామ్భోధికల్లోలోల్లాసకౌముదీమ్ ॥
యదేకవశవర్తిని విపరివర్తిలోకత్రయీ
యదాప్తవచసాం ఫలం విధితదర్థవాదాత్మనామ్ ।
యతః పరమవాప్యతే సుఖమయం పదం తత్పరైః
ఇదం విజయతేతరాం కిమపి వస్తు కర్మాభిధమ్ ॥
భగవన్తముపైమి శౌనకం మునిమాచార్యమథాశ్వలాయనమ్ ।
బహిరన్తరపాస్య యో తమో భజతః [illegible] శ్రియమ్ ॥

విద్యన్తే వివిధా గ్రన్థాః శ్రౌతస్మార్తప్రబోధకాః ।
సూత్రం తద్వృత్తిభాష్యే చ తద్వ్యాఖ్యాకారికాదయః ॥
తదర్థతత్త్వనిష్కర్షప్రయాసాలసచేతసామ్ ।
బహ్వృచానాం క్రియాతత్త్వసుఖసంవిదమిచ్ఛతామ్ ॥

ప్రమోదాయ సమాదాయ సారమేకత్ర సర్వతః ।
ప్రయోగస్య ప్రకారోఽయమిహ సఙ్గృహ్య కథ్యతే ॥
స్వభావస్వచ్ఛానాం శ్రుతిమునిగిరాం సఙ్గ్రహవిధా ।
అభిజ్ఞా మాఽవజ్ఞాం కలయత కియత్కౌశలమితి ॥
కిమేషా సర్వేషాముచితఘటనాపాటవకలా ।
కలాపే ముక్తానాం కథయత భవేదత్ర సులభా ॥

అహో నిబన్ధనస్యాస్య సౌభాగ్యం కిము వర్ణ్యతే ।
యతశ్శ్రీనరసింహోఽయమస్య కారయితా స్వయమ్ ॥

ఫలమత్ర పరత్రాపి పశ్యతాం ప్రతిపాదయన్ ।
ప్రయోగపారిజాతోఽయం ప్రథతే పృథివీతలే ॥

అమూలమనపేక్ష్యం వా న చ కిఞ్చిదిహోచ్యతే ।
యావదాకాఙ్క్షితం యావదుపయుక్తం విలిఖ్యతే ॥

తత్ర తావచ్ఛ్రౌతస్మార్తకర్మణోః ప్రతిపాదయిషితయోః శ్రౌతస్య ప్రత్యక్షశ్రుతిమూలత్వేనాభ్యర్హితత్వాత్ప్రథమభావిత్వేఽపి తదనుష్ఠానస్య స్మార్తగర్భాధానాదిసంస్కారానుష్ఠానానన్తరభావిత్వాత్ప్రథమతః స్మార్తకర్మ నిరూప్యతే— తస్య చ కర్మణో ధర్మశాస్త్రప్రమాణకత్వాత్ తత్కర్తారోఽభిధీయన్తే

మనుర్బృహస్పతిర్దక్షో గౌతమోఽథ యమోఽఙ్గిరాః ।
యోగీశ్వరః ప్రచేతాశ్చ శాతాతపపరాశరౌ ॥

సంవర్తోశనసౌ శఙ్ఖలిఖితావత్రిరేవ చ ।
విష్ణ్వాపస్తమ్బహారీతా ధర్మశాస్త్రప్రవర్తకాః ॥
ఏతే హ్యష్టాదశ ప్రోక్తా మునయో నియతవ్రతాః ।
జాబాలిర్నాచికేతశ్చ స్కన్దో లోకాక్షికాశ్యపౌ ॥
వ్యాసస్సనత్కుమారశ్చ శన్తనుర్జనకస్తథా ।
వ్యాఘ్రః కాత్యాయనశ్చైవ జాతూకర్ణ్యః కపిఞ్జలః ॥
బోధాయనశ్చ కాణాదో విశ్వామిత్రస్తథైవ చ ।
పైఠీనసిర్గోభిలశ్చేత్యుపస్మృతివిధాయకాః ॥
వసిష్ఠో నారదశ్చైవ సుమన్తుశ్చ పితామహః ।
బభ్రుః కార్ష్ణాజినిస్సత్యవ్రతో గార్గ్యశ్చ దేవలః ॥
జమదగ్నిర్భరద్వాజః పులస్త్యః పులహః క్రతుః ।
ఆత్రేయశ్చ గవేయశ్చ మరీచిర్వత్స ఏవ చ ॥
పారస్కరో ఋష్యశృఙ్గో బైజవాపస్తథైవ చ ।
ఇత్యేతే స్మృతికర్తార ఏకవింశతిరీరితాః ।
ఏతైర్యాని ప్రణీతాని ధర్మశాస్త్రాణి వై పురా ॥ ఇతి॥

ఏతదనాశ్వాసే దోష ఉచ్యతే —

తాన్యేతాని ప్రవీణైస్తు న హన్తవ్యాని హేతుభిః ।
యస్తాని హేతుభిర్హన్యాత్సోఽన్ధే తమసి మజ్జతి ॥

విష్ణుశ్చ — పురాణం మానవో ధర్మః సాఙ్గో వేదశ్చికిత్సితమ్।
ఆజ్ఞాసిద్ధాని చత్వారి న హన్తవ్యాని హేతుభిః ॥

వసిష్ఠః — అప్రామాణ్యం చ వేదానామార్షాణాం చాపి కుత్సనమ్।
అవ్యవస్థాఽపి సర్వత్ర ఏతన్నాశనమాత్మనః ॥

మనుశ్చ — యోఽవమన్యేత తే తూభే హేతుశాస్త్రాశ్రయాన్నరః।
స సాధుభిర్బహిష్కార్యో నాస్తికో వేదనిన్దకః ॥

— అథ ధర్మప్రశంసా —

తత్రాచార్యాశ్వలాయనః. —

ధర్మస్సంసేవితశ్శుద్ధస్త్రాయతే మహతో భయాత్ ।
శ్రుత్వాఽపి సన్తస్తుష్యన్తి దూరాద్ధర్మపరం నరమ్ ॥
ధర్మః కృతశ్శ్రుతో దృష్టః కథితశ్చిన్తితోఽపి వా ।
తథాఽనుమోదితోఽపీహ పుష్ణాతి పరమం శుభమ్ ॥
తస్మాద్ధర్మో యథాశక్తి యత్నాత్సేవ్యో నృభిర్బుధైః। ఇతి ॥

— అథ ధర్మస్వరూపనిరూపణమ్ —

మనుః — విద్వద్భిస్సేవితస్సద్భిః నిత్యమద్వేషరాగిభిః ।
హృదయేనాభ్యనుజ్ఞాతో యో ధర్మస్తం వ్యవస్యత ॥
అనామ్నాతేషు వేదేషు కథం స్యాదితి చేద్భవేత్ ।
యం శిష్టా బ్రాహ్మణా బ్రూయుః స ధర్మస్స్యాదశఙ్కితః ॥

విశ్వామిత్రః — యమార్యాః క్రియమాణం హి శంసన్త్యాగమవేదినః ।
స ధర్మో యం విగర్హన్తి తమధర్మం ప్రచక్షతే ॥
వేదోక్తః ప్రథమో ధర్మో ధర్మశాస్త్రేషు చాపరః ।
శిష్టాచారస్తృతీయస్తు త్రివిధం ధర్మలక్షణమ్ ॥

—. అథ ధర్మప్రమాణాని — తత్ర యాజ్ఞవల్క్యః —

శ్రుతిస్స్మృతిస్సదాచారః స్వస్య చ ప్రియమాత్మనః ।
సమ్యక్సఙ్కల్పజః కామో ధర్మమూలమిదం స్మృతమ్ ॥
ధృతిః క్షమా దమోఽస్తేయం శౌచమిన్ద్రియనిగ్రహః ।
హ్రీర్విద్యా సత్యమక్రోధో దశకం ధర్మలక్షణమ్ ॥

మనుః — వేదోఽఖిలో ధర్మమూలం శ్రుతిశీలే చ తద్విదామ్ ॥
ఆచారశ్చైవ సాధూనామాత్మనస్తుష్టిరేవ చ ॥

హారీతః— అనుష్ఠితం తు యద్దేవైః మునిభిర్యదనుష్ఠితమ్ ।
నానుష్ఠేయం మనుష్యైస్తు తదుక్తం కర్మ నాచరేత్ ॥

— అథ స్మృత్యధ్యయనమ్. —

చన్ద్రికాయాం, యథాఽపి వేదాధ్యయనం ధర్మశాస్త్రమపి తథా।
అధ్యేతవ్యం బ్రాహ్మణేన నితరాం స్వర్గమిచ్ఛతా ॥

మనుః— ధర్మశాస్త్రమధీయానో బ్రాహ్మణః క్షత్రియోఽపి వా॥
పునాతి హి పితౄన్ పూర్వాన్ సప్త సప్తాపరాంస్తథా ॥
ధర్మశాస్త్రమధీయానో బ్రాహ్మణస్సంశితవ్రతః ।
మనోవాగ్దేహజైర్నిత్యం కర్మదోషైర్న లిప్యతే ॥

శఙ్ఖలిఖితౌ — రాగద్వేషాగ్నిదగ్ధానామజ్ఞానవిషశాయినామ్ ।
చికిత్సా ధర్మశాస్త్రాణి వ్యాధీనామివ భేషజమ్ ॥

స్మృతిరత్నావళ్యామ్ —
స్మృతిం వినా న హి జ్ఞానం ధర్మస్య భవతి క్వచిత్ ।
న జాతు జ్ఞాయతే రూపమాలోకేన వినా యథా ॥

బృహస్పతిరపి — అధీత్య చతురో వేదాన్ సాఙ్గోపాఙ్గస్సపదక్రమాన్ ॥
స్మృతిహీనా న శోభన్తే చన్ద్రహీనేవ శర్వరీ ॥ ఇతి ॥

ఏతదధ్యయనాకరణే దోషమాహ —

బృహస్పతిః — శ్రుతిస్మృతీ హి విప్రాణాం చక్షుషీ పరమే మతే।
కాణస్తత్రైకయా హీనో ద్వాభ్యామన్ధః ప్రకీర్తితః ॥

అన్యచ్చ —
శ్రుతిస్మృతీ చక్షుషీ ద్వే ద్విజానాం న్యాయవర్త్మనామ్।
మార్గముత్సృజ్య తన్మార్గమాక్రమ్య ప్రపతన్తి పథశ్చ్యుతాః ॥ ఇతి.

—అథ శ్రుత్యాదిప్రమాణమ్.—

మనుః—శ్రుతిం పశ్యన్తి మునయః స్మరన్తి చ యథాశ్రుతి ।

తస్మాత్ప్రమాణముభయం ప్రమాణైః ప్రమితం భువి ॥

స్మృత్యర్ణవే—వేదాద్విజ్ఞాయతే ధర్మస్తస్మిన్నేవ వ్యవస్థితః ।
ప్రాప్యతే చ తదభ్యాసాత్ స్మృతిశీలాచ్చ తద్విదామ్ ॥
అర్థశాస్త్రప్రసక్తానాం ధర్మజ్ఞానాం విధీయతే ।
ధర్మం జిజ్ఞాసమానానాం ప్రమాణం పరమం స్మృతిః ॥

వ్యాసః—ధర్మమూలం వేదమాహుః ధర్మశాస్త్రమకృత్రిమమ్ ।
తద్విదాం స్మృతిశీలే చ సాధ్వాచారం మనఃప్రియమ్ ॥

అఙ్గిరాః—ప్రత్యక్షమనుమానం చ శబ్దశ్చ వివిధాగమః ।
త్రయం సువిదితం కార్యం ధర్మసిద్ధిమభీప్సతా ॥

ధర్మద్యోతే—ఆవిర్భూతప్రకాశానామనుపప్లవచేతసామ్ ।
అతీతానాగతజ్ఞానాం ప్రత్యక్షం న విశిష్యతే ॥
అతీన్ద్రియానసంవేద్యాన్ పశ్యన్త్యార్షేణ చక్షుషా ।
యే భావాన్వచనం తేషాం నానుమానేన బాధ్యతే ॥

హారీతః—వేదాః ప్రమాణం స్మృతయః ప్రమాణం
ధర్మార్థయుక్తం వచనం ప్రమాణమ్ ॥
యస్య ప్రమాణం న భవేత్ప్రమాణం
కస్తస్య కుర్యాద్వచనం ప్రమాణమ్ ॥
న యస్య వేదా న చ ధర్మశాస్త్రం
న వృద్ధవాక్యం చ భవేత్ప్రమాణమ్ ।
సోఽధర్మకృద్దిష్టహతో దురాత్మా
నాత్మాఽపి తస్యేహ భవేత్ప్రమాణమ్ ॥

అఙ్గిరాః—ప్రమాణాని ప్రమాణజ్ఞైః పరిపాల్యాని యత్నతః ।
సీదన్తి హి ప్రమాణాని ప్రమాణైరవ్యవస్థితైః ॥

ప్రమాణసహితం యత్స్యాత్తత్సర్వం గమ్యతే సుఖాత్ ।
అప్రమాణప్రమేయస్య దుఃఖేనాధిగమో భవేత్ ॥

ఇతి శ్రుత్యాదిప్రమాణమ్.

— అథ శ్రుత్యాదిబలాబలమ్ —

లోకాక్షిః—శ్రుతిస్మృతివిరోధే తు శ్రుతిరేవ గరీయసీ ।
అవిరోధే సదా కార్యం స్మార్తం వైదికవత్తథా ॥

సఙ్గ్రహే—శ్రుతిస్మృతిపురాణేషు విరుద్ధేషు పరస్పరమ్ ।
పూర్వంపూర్వం బలీయస్స్యాదితి న్యాయవిదో విదుః ॥

చతుర్వింశతిమతే—స్మృతేర్వేదవిరోధేతు పరిత్యాగో యథాభవేత్ ।
తథైవ లౌకికం వాక్యం స్మృతిబాధే పరిత్యజేత్ ॥

వ్యాసశ్చ—ధర్మం యో బాధతే ధర్మో న స ధర్మః కదాచన ।
అవిరోధే తు యో ధర్మః సధర్మస్సద్భిరుచ్యతే ॥

తస్మాద్విరోధే ధర్మస్య నిశ్చిత్య గురులాఘవమ్ ।
తయోర్భూయస్తమం విద్వాన్ కుర్యాద్ధర్మవినిర్ణయమ్ ॥

మనుః—స్మృతిద్వైధంతు యత్ర స్యాత్తత్ర ధర్మావుభౌ స్మృతౌ ।
ఉభావపి హి తౌ ధర్మౌ సమ్యగుక్తౌ మనీషిభిః ॥

క్వ— మనుస్మృతేస్తు విశేషమాహ అఙ్గిరాః —

యత్పూర్వం మనునా ప్రోక్తం ధర్మశాస్త్రమనుత్తమమ్ ।
న హి తత్సమతిక్రమ్య వచనం హితమాత్మనః ॥

వేదాదుపనిబద్ధత్వాత్ప్రాధాన్యం తు మనుస్మృతేః ।
మన్వర్థవిపరీతా తు యా స్మృతిస్సా వినశ్యతి ॥

శ్రుతిశ్చ—,, యద్వై కిం చ మనురవదత్తద్భేషజమ్ " ఇతి.

అత్ర కల్పసూత్రస్మృతివిరోధే ప్రత్యక్షశ్రుతిమూలత్వేన కల్ప-
సూత్రం ప్రబలమిత్యాహ —హేమాద్రౌ పులస్త్యః—

శ్రౌతానాం కర్మణాం క్లృప్తిః కల్పసూత్రం తదుచ్యతే ।
తత్రైవ గృహ్యకల్పానాం స్మార్తానాముపసఙ్గ్రహః ॥
శాఖానాం విప్రకీర్ణత్వాత్ పురుషాణాం ప్రమాదతః ।
నానాప్రకరణస్థత్వాత్ స్మృతేర్మూలం న లక్ష్యతే ॥ ఇతి

యాజ్ఞవల్క్యోఽపి-ఉత్పన్న శాఖాయాః కాశ్చిత్తాసాం వేదాన్తరాణిచ
అన్తర్ధానం గతానీహ స్మృత్వా తాస్స్మృతయఃకృతాః ॥

—ఇతి శ్రుత్యాదిబలాబలమ్—

అనుభూతిం ప్రభూతిం కే చనాన్యే పౌరుహూతికామ్ ।
వయం తు సంస్కృతిం విద్మో నృసింహపదసంస్మృతిమ్ ॥

—అథ సంస్కార నిరూపణమ్—

తత్రాచార్యః-అతః పరం ద్విజాతీనాం సంస్కృతిర్నియతోచ్యతే ।
సంస్కారరహితా యే తు తేషాం జన్మ నిరర్థకమ్ ॥ ఇతి

నియతా నిత్యా । నిరర్థకత్వం బ్రాహ్మణ్యానభివ్యక్తేః ।

అతఏవాఙ్గిరాః—చిత్రకర్మ యథాఽనేకై రఙ్గైరున్మీల్యతే శనైః ।
బ్రాహ్మణ్యమపి తద్వత్స్యాత్ సంస్కారైర్విధిపూర్వకైః ॥
స్వే స్వే గృహ్యే యథాప్రోక్తాస్తథా సంస్కృతయోఽఖిలాః
కర్తవ్యా భూతికామేన నాన్యథా సిద్ధిమృచ్ఛతి ॥
పఞ్చవింశతిసంస్కారైః సంస్కృతా యే ద్విజాతయః ।
తే పవిత్రాశ్చ యోగ్యాస్స్యుః శ్రాద్ధాదిషు సుయన్త్రితాః ॥

ఛత్రాదిశబ్దాద్వ్యజనాదేః పరిగ్రహః ॥

గర్భాధానం పుంసవనం సీమన్తో బలిరేవ చ ।

బలిర్విష్ణుబలిః ।

జాతకృత్యం నామకర్మ నిష్క్రమోఽన్నాశనం పరమ్ ॥

చౌలకర్మోపనయనం తద్వ్రతానాం చతుష్టయమ్ ।

అత్ర తద్వ్రతానామితి తచ్ఛబ్దేన ప్రసిద్ధవాచినా వేదో వివక్షితః.

స్నానోద్వాహౌ చాగ్రయణమష్టకా చ యథాతథమ్ ॥

శ్రావణ్యామాశ్వయుజ్యాం చ మార్గశీర్ష్యాం చ పార్వణమ్।

ఉక్తస్సర్గశ్చ పాకర్మ మహాయజ్ఞాశ్చ నిత్యశః ॥

శ్రావణ్యాం కర్తవ్యం శ్రవణాకర్మ । ఏవమాశ్వయుజ్యామాశ్వయుజీకర్మ । మార్గశీర్ష్యాం ప్రత్యవరోహణమ్ । పర్వణి క్రియమాణం పార్వణమ్ ॥

సంస్కారా నియతా హ్యేతే బ్రాహ్మణస్య విశేషతః ॥ ఇతి.

గౌతమస్తు – గర్భాధానం, పుంసవనం, సీమన్తోన్నయనం, జాతకర్మ, నామకర్మాన్నప్రాశనే, చౌలోపనయనే, చత్వారి వేదవ్రతాని, స్నానం, సహధర్మిణీసంయోగః, పఞ్చానాం యజ్ఞానామనుష్ఠానమ్ ॥ అష్టకా, పార్వణశ్రాద్ధమ్, శ్రావణ్యాగ్రహాయణీ, చైత్ర్యాశ్వయుజ్యాగ్రయణమితి సప్తపాకయజ్ఞసంస్థాః, అగ్న్యాధేయాగ్నిహోత్రదర్శపూర్ణమాసచాతుర్మాస్యాగ్రయణేష్టినిరూఢపశుబన్ధాసౌత్రామణీతి సప్తహవిర్యజ్ఞసంస్థాః, అగ్నిష్టోమోఽత్యగ్నిష్టోమ ఉక్థ్యష్షోడశీవాజపేయోఽతిరాత్రోఽప్తోర్యామ ఇతి సప్తసోమయజ్ఞసంస్థా ఇత్యేతే చత్వారింశత్సంస్కారాః। అష్టావాత్మగుణాః–దయా సర్వభూతేషు క్షాన్తిరనసూయా శౌచమనాయాసో మాఙ్గల్యమకార్పణ్యమస్పృహేతి । యస్యైతే చత్వారింశత్సంస్కారా అష్టావాత్మగుణాశ్చ స బ్రహ్మణస్సాయుజ్యమాప్నోతీత్యాహ ॥

మనుః—సంస్కారైస్సంస్కృతః పూర్వైరుత్తరైరపి సంస్కృతః।

నిత్యమష్టగుణైర్యుక్తో బ్రాహ్మణో బ్రహ్మలౌకికః ॥

బ్రాహ్మం పదమవాప్నోతియస్మాన్న చ్యవతే పునః ॥ ఇతి ॥

గర్భాధానాదయః పూర్వసంస్కారాః। ఉత్తరే పాకయజ్ఞాదయః। తథాచహారీతః— ద్వివిధోహి సంస్కారో బ్రాహ్మో దైవశ్చ గర్భాధానాది స్నాతాన్తో బ్రాహ్మః। పాకయజ్ఞ హవిర్యజ్ఞాస్సౌమ్యాశ్చ దైవః। బ్రాహ్మేణసంస్కృతఋషీణాం సమానతాం సాయుజ్యం గచ్ఛతి। దైవేనోత్తరేణ సంస్కృతో దేవానాం సమానతాంసాయుజ్యంగచ్ఛతీతి । ప్రాగుక్తానాం సంస్కారాణాం నైమిత్తికవార్షికమాసికనిత్యభేదేన చాతుర్విధ్యమాహాశ్వలాయన ఆచార్యః —

నైమిత్తికాష్షోడశోక్తాః సముద్వాహావసానకాః।

తథైవాగ్రయణాద్యాశ్చ సంస్కారా వార్షికా మతాః ॥

మాసికంపార్వణం ప్రోక్తం అశక్తానాంతువార్షికమ్ ।

మహాయజ్ఞాస్తు నిత్యాస్స్యుః సన్ధ్యావచ్చాగ్నిహోత్రవత్ ॥

సంస్కారాణామథైతేషాం యథావదిహనిర్ణయః।

దేశకాలానురూపేణ శాస్త్రతశ్చప్రవర్తతే ॥ ఇతి

అత్ర గర్భాధానాద్యుపనయనపర్యన్తా ఏవ సంస్కారా నియతాః సర్వేషామ్, న తు స్నానాదయః, అన్యథా బ్రహ్మచర్యాదేవ ప్రవ్రజేదిత్యాది విరుధ్యేత ఏతే సంస్కారాద్విజాతీనామేవ। యథాఽఽహయాజ్ఞవల్క్యః —

విప్రక్షత్రియవిట్ శూద్రవర్ణాస్త్వాద్యాస్త్రయోద్విజాః ।

నిషేకాద్యాశ్శ్మశానాన్తాః తేషాం వై మన్త్రతః క్రియాః॥ ఇతి.

నిషేకో గర్భాధానమ్। అత్ర మన్త్రతః క్రియాఇతి వదతా శూద్ర-

స్యామన్త్రస్సంస్కార ఇతి సూచితమ్, అతఏవ సంస్కారాధికారే సుమః — శూద్రోప్యేవం విధత్యాగో వినామన్త్రైస్సంస్కృతః॥

ఇతి శ్రీ నృసింహప్రయోగపారిజాతప్రకరణే షోడశకర్మకాణ్డే— సంస్కారనిరూపణమ్.

— అథ అనుక్రమణికా —

కర్మణాం వక్ష్యమాణానామయం తావదనుక్రమః ।
పుణ్యాహవాచనవిధిరఙ్కురార్పణమేవ చ ॥
అథో పితృభ్యోఽభ్యుదయశ్రాద్ధం కౌతుకబన్ధనమ్ ।
విధిరగ్నిముఖస్యాపి విధిర్గ్రహమఖస్య చ ॥
గర్భాధానం పుంసవనం తతశ్చానవలోభనమ్ ।
సీమన్తోన్నయనం విష్ణుబలిర్జాతకకర్మ చ ॥
నామకర్మ తథాఖట్వాఽఽరోహణం దుగ్ధపానకమ్ ।
కర్ణవేధో నిష్క్రమణం నవాన్నప్రాశనం తథా ॥
చౌలకర్మాక్షరాభ్యాసో ధర్మోఽనుపనయస్య చ ।
అథోపనయనం మేధాజననం బ్రహ్మచారిణః ॥
ధర్మా నైష్ఠికధర్మాశ్చ తథోపాకరణక్రమః ।
స్వాధ్యాయవిధిరత్రాపి తథైవోత్సర్జనక్రియా ॥
మహానామ్నీ చాథ మహావ్రతం చోపనిషద్వ్రతమ్ ।
గోదానికం సమావృత్తిః నియతస్నాతకస్య తు ॥
పాణిగ్రహవిధిశ్చైవ హ్యగ్నేశ్చోపాసనస్య చ ।
గృహప్రవేశస్యవిధిః ప్రతిపద్ధోమనిర్ణయః ॥
శ్రవణాకర్మ సర్పాణాం బలిరాశ్వయుజీవిధిః ।
విధిరాగ్రయణస్యాపి తథా ప్రత్యవరోహణమ్ ॥
పార్వణం చాష్టకాశ్రాద్ధం ఆహ్నికాచారనిర్ణయః ।

తిథ్యాదినిర్ణయశ్చైవ తత్రదానవ్రతాదిచ ॥
వ్యవహారవిధిశ్చైవ ప్రాయశ్చిత్తనిరూపణమ్ ।
అగ్న్యాధానంచాగ్నిహోత్రం పూర్ణమాసేష్టినిర్ణయః ॥
తథాచవైశ్వదేవస్య ప్రఘాసస్యచనిర్ణయః ।
సాకమేధశ్శునాసీర్యం విధిరాగ్రయణస్యచ ॥
పశుబన్ధస్యచవిధిః సౌత్రామణ్యావిధిస్తథా ।
అగ్నిష్టోమస్య చాత్యగ్నిష్టోమస్యచవిధిస్తథా ॥
ఉక్థ్యషోడశినోశ్చైవ వాజపెయవిధిస్తథా ।
అతిరాత్రస్యచవిధిరప్తోర్యామస్యచైవహి ।
దయాద్యాత్మగుణానాంచ హ్యష్టానాంచైవలక్షణమ్ ।
వానప్రస్థస్యచాచారః సంన్యాసస్యవిధిస్తథా ॥
తేషాంచాచారనియమాః సంస్కారా విధిపూర్వకాః ।
రాజధర్మావైశ్యధర్మాః శూద్రధర్మాస్తథైవచ ॥
లక్ష్మీనృసింహస్తోత్రంచ వక్ష్యతే చాత్రతత్త్వతః ॥

ఇత్యనుక్రమణికా.

భగవానస్తు ప్రీతో భూత్యై యదావిర్భావవైభవే ।
భవనేషు బలారాతేః బభూవస్వస్తివాచనమ్ ॥

అథానన్తరకర్తవ్యగర్భాదానాదిసంస్కారాణాం ప్రాయేణ స్వస్తివాచనాఙ్కురార్పణాభ్యుదయశ్రాద్ధకౌతుకబన్ధాగ్నిముఖగ్రహయజ్ఞపూర్వకత్వేన తత్సాపేక్షత్వాత్ ప్రథమంతావదుద్దేశక్రమప్రాప్తః స్వస్తివాచనవిధిరభిధీయతే —

తత్ర త్రికాణ్డే —

గర్భాదానాదిసంస్కారేష్విష్టాపూర్తే క్రతుష్వపి ।
వృద్ధిశ్రాద్ధం పురాకార్యం కర్మాదౌ స్వస్తివాచనమితి ॥

వ్యాసః–సమ్పూజ్య గన్ధపుష్పాద్యైః బ్రాహ్మణాన్ స్వస్తి వాచయేత్ ।
ధర్మ్యకర్మణి మాఙ్గల్యే సఙ్గ్రామేఽద్భుతదర్శనే ॥
కారికా–స్వస్తివాచనమత్రేష్టం గృహ్యకర్మసు కేషుచిత్ ।
ఆచార్యేణాశిశాస్త్రిఽస్మిన్ మఙ్గలార్థముదీరితమ్ ॥
అర్చితా బ్రాహ్మణాస్సమ్యక్ గన్ధమాల్యైస్సదక్షిణైః ।
తిష్ఠేయుః ప్రాఙ్ముఖా యుగ్మా వక్తారో దర్భపాణయః ।
తిష్ఠేద్వాచయితా తేషాం దక్షిణస్స్యాదుదఙ్ముఖః ॥
బిభ్రత్కుమ్భమపాం పూర్ణం పిహితాననమర్చితమ్ ।
అథ వాచయితుర్బాహుం దక్షిణం తు సమాశ్రితాః ॥
తిష్ఠన్త్యుదఙ్ముఖాస్సమ్యక్సంస్కార్యాస్తత్ర తత్ర తు ।
మన ఇత్యాదికం మన్త్రమేకాగ్రమతిరాదిశేత్ ।
మనసస్స ఇతి బ్రూయుః తే సమాహితపూర్వకమ్ ॥
ప్రసీదన్తు భవన్త ఇత్యథ వాచయితా వదేత్ ।
ప్రసన్నాస్స్మ ఇతి స్పష్టమాచక్షీరంస్తథాఽన్వితాః ॥
శాన్తిః పుష్టిరవిఘ్నాద్యాః శబ్దాః పఞ్చదశైవ తు ।
అస్తుశబ్దాన్తముచ్చైరన్వాచయిత్రా తతః పరమ్ ॥
ప్రస్తుత్యదేవతానాం తు హోమం కుర్యాద్విచక్షణః ।
తస్యా నామ గృహీత్వాఽథ ప్రీయతామితి భాషితే ॥
పుణ్యాహం స్వస్తి మృద్ధిం చ భవత్పూర్వం బ్రువన్త్వితి ।
ప్రణవాద్యం త్రిరాచష్టే భవదాదివినాపరే ॥
పుణ్యాహాదేస్త్రిరభ్యాసే మన్త్రమధ్యోచ్చనిస్వనమ్ ।
ఆశ్రయేరన్నిమే సర్వే యథాఽఽగమపరమ్పరమ్ ॥
ప్రత్యుక్తివిషయే భేదస్తృతీయస్త్వృధ్యతామితి ।
ఆప ఇత్యాదిభిశ్శాన్తిం తతః కుర్యుస్సమాహితాః ॥

స్వస్తివాచనమన్త్రేష్టం సర్వేషామృద్ధికర్మణామ్।
ఆదావన్తే ప్రయోక్తవ్యమితి యజ్ఞవిదో మతమ్ ॥
జముస్తస్వామినా ప్రోక్తమిదం తు స్వస్తివాచనమ్ ॥ ఇతి

ఇదమత్ర గృహ్యమ్ – అథ స్వస్త్యయనం వాచయీతేతి ॥ అస్యా-
ర్థమాహ – నారాయణః – భుక్తాన్తే విప్రాః ఓమ్ స్వస్తీతి
ప్రబ్రూయుః ॥ హరదత్తస్తు – అథ తైః భుక్తవద్భిః స్వస్త్యయనం
వాచయేత్ ॥ స్వస్త్యయనమస్త్వితి వాచయేదిత్యర్థః ఇతి। కేచి-
త్పుణ్యాహవాచనోపలక్షణమితి । గృహ్యపరిశిష్టే తు–అథ స్వస్తి-
వాచనసమృద్ధిపూర్తేషు కర్మసు స్వస్త్యయనం వాచయీతే-
త్యాచార్యః। బుద్ధిర్వివాహాన్తా అపత్యసంస్కారాః। ప్రతిష్ఠోద్యాపనే
పూర్తమ్। తత్కర్మణశ్చాద్యన్తయోః కుర్యాచ్ఛుచిః స్వలంకృతో
వాచయితా తథాభూతైః సదర్భనిమజ్జనైః సమాచారం సమ్భృత్యాయుగ్మా-
న్బ్రాహ్మణాన్ప్రశస్తాచారలక్షణసమ్పన్నాన్ గన్ధాదిభిరభ్యర్చ్య చ
దక్షిణయా తోషయేదథ తే ప్రాఙ్ముఖాః ప్రసన్నా దర్భపాణయస్తిష్ఠే-
యుస్తద్దక్షిణతో వాచయితోదఙ్ముఖః సంస్కార్యా వాచయితుర్దక్షి-
ణాం పార్శ్వమధితిష్ఠేయురథ వాచయితా దర్భపాణిః సంపూర్ణముద-
కుమ్భం స్వర్చితం సపల్లవముఖం ధృత్వా తిష్ఠేత్ సమాహితో మన-
స్సమాధీయతామితి బ్రాహ్మణాన్బ్రూయాత్ సమాహితమనసస్స్మ
ఇతి తే ప్రతిబ్రూయుః, ప్రసీదన్తు భవన్త ఇతి వాచయితా ప్రసన్నాస్స్మ
ఇతీతరే। అథ సర్వే సంహత్య శాన్తిః, పుష్టిస్తుష్టిర్వృద్ధిరవిఘ్నమా-
యుష్యమారోగ్యం, శివం కర్మ, కర్మసిద్ధిర్ధర్మసమృద్ధిః, పుత్రసమృ-
ద్ధిః, వేదసమృద్ధిః, శాస్త్రసమృద్ధిః, ధనధాన్యసమృద్ధిరిష్టసమ్పది-
త్యేతాని పఞ్చదశాస్త్వన్తాన్యుక్త్వా తన్నామ్నా కర్మదేవతా
ప్రీయతామితి బ్రూయుః. అథ వాచయితా, పూర్వం తత్కల్పి-

జ్ఞమన్త్రాః పఠిత్వా త్రిస్త్రిర్మన్ద్రమధ్యోచ్చస్వరైః ఓం పుణ్యాహం భవన్తో బ్రువన్తు, ఓం స్వస్తి భవన్తో బ్రువన్తు, ఓం ఋద్ధిం భవన్తో బ్రువన్త్వితి బ్రూయాత్, తేఽపి తథా ప్రత్యేకం ప్రతిబ్రూయుః. ఓ – మృద్ధ్యతామిత్యుత్థాయ బ్రూయుః. అథ ప్రాఙ్ముఖమాసీనం సామాత్యం కర్తారం బ్రాహ్మణాః సపల్లవదర్భపాణయః శాన్తిపవిత్రలిఙ్గాభిః ఋగ్భిరభిషిఞ్చేయుః పురన్ధ్ర్యశ్చ నీరాజనాది మఙ్గలం కుర్యురితి ॥

అథ స్మృతిరూపేణాప్యాహాచార్యః.—

వైదికే తాన్త్రికే చాదౌ తతః పుణ్యాహ ఇష్యతే ।
పుణ్యాహవాచనే విప్రా యుగ్మా వేదవిదశ్శుభాః ॥
యజ్ఞోపవీతినశ్శస్తాః ప్రాఙ్ముఖాస్సుశ్రీః పవిత్రిణః ।
గన్ధపుష్పార్చితాశ్శుద్ధాః సోత్తరీయాః కుశాయుధాః ॥
ఆసీనాః పశ్చిమే భాగే పూర్ణకుమ్భస్య సత్తమాః ।
గురోర్దక్షిణభాగే తు కర్తాఽఽసీత తదాజ్ఞయా ॥
సూత్రేణ వేష్టితం కుమ్భమపాం పూర్ణం సుధూపితమ్ ।
మృత్తామ్రాదిమయం భూమౌ రత్నగర్భం సమర్చితమ్ ॥
సితతణ్డులపూర్ణేన పాత్రేణ పిహితాననమ్ ।
పల్లవాద్యైశ్చ సఙ్గృహ్య గురుస్తిష్ఠేదుదఙ్ముఖః ॥
వక్తారశ్చాపి తిష్ఠేయుః విప్రాస్తాన్వాచయేద్గురుః ।
మనస్సమాధీయతామిత్యుక్తాస్తే గురుణా ద్విజాః ॥
సమాహితమనసస్స్మ ఇతి బ్రూయుస్తతస్సితాః ।
ప్రసీదన్తు భవన్తశ్చేత్యుక్తే తే చానుమన్త్రిణమ్ ॥
కుర్యుః ప్రసన్నాస్స్మ ఇతి తతో గురుముఖాద్ద్విజాః ।
శాన్తిః పుష్టిస్తుష్టివృద్ధిః అవిఘ్నారోగ్యమిత్యపి ॥
శివం కర్మ చ కర్మాఽస్తు సిద్ధిరస్త్విత్యుదాహరేత్ ।

ప్రత్యుక్తే తేశ్చ పుణ్యాహకాల ఇత్యుత్తమే సతు ।
వాచ్యతామితి తే బ్రూయురాచార్యశ్చ తతో వదేత్ ।
ఓం పుణ్యాహం భవన్తశ్చ బ్రువన్త్వితి వచో ద్విజాః॥
ఓం పుణ్యాహమితి బ్రూయురోం స్వస్తీతి తతో గురుః।
పూర్వవచ్చ బ్రువన్త్వస్తం తేచర్ద్ధిం చ తథాపరాః॥
పూర్వవత్తే సమాసీనా గుర్వాద్యాః కలశం గురుః ।
శ్రావ్యపాత్రే శుభే తస్మిన్ స్థితే తాన్వాచయేత్తతః॥
సావిత్ర్యాదిస్వగృహ్యోక్తమన్త్రైః పుణ్యాహమిష్యతే ।
బహ్వృచోఽపి తరేతద్వదాపోహిష్ఠాదిభిస్తథా ॥
నవభిర్వైశ్వదేవేన సూక్తేనాన ఇతి ద్విజః ।
అష్టాభిశ్చాపన ఇతి త్రిభిరేతోఽన్వితీరయేత్ ।
స్వాదిష్ఠయేతి నవభిరేకయర్చాఽథ చ ద్విజః ॥
తరత్సమన్దీ సూక్తేన శుచీవ ఇతి చైకయా ।
యదన్త్రి ద్వాదశభిః అగ్నిశ్శుచిరితి ద్వ్యృచా ॥
ఖిలర్చా వాఽథ తస్యాః ప్రాగేవం పుణ్యాహమీరితమ్ ।
కుశాంబుభిశ్చ కర్తారం ప్రోక్షయేయురిమే ద్విజాః ॥
పరస్త్ర్యృచా విశుద్ధ్యర్థం బహ్వృచాస్స్వగృహే తథా ।
పుణ్యాహాదివదేత్సర్వం మన్త్రమధ్యే త్రిమస్వరైః।
పుణ్యాహాన్తేఽర్చయేద్విప్రాన్ దక్షిణాద్యైస్స్వశక్తితః ॥
యత్కించిచ్ఛ్రాద్ధకం భుక్త్వా ప్రతిగృహ్యా చ వాఽశుచిః।
అబ్రాహ్మణైశ్చ పుణ్యాహే నాహర్నాస్యాదితి మెమతిః॥
పుణ్యాహవాచనం శస్తమాపాస్యాత్సర్వకర్మసు ।
తత్కృత్వైవ బుధః కుర్యాత్సర్వకర్మాణి మానవః ॥ ఇతి.

— అత్ర భగవాన్ శౌనకః —

పుణ్యాహవాచనవిధిం వక్ష్యామోఽథ యథావిధి।
ప్రయోక్తౄణి కర్మణో హ్యాదావన్తే చోదయసిద్ధయే ॥
అర్చితాన్బ్రాహ్మణాన్ పూర్ణం గన్ధమాల్యైస్సదక్షిణైః ।
తిష్ఠేయుః ప్రాఙ్ముఖా యుగ్మా వక్తారో విభవానుయాయినః ॥
ఉదఙ్ముఖో వాచయితా తిష్ఠేత్తేభ్యస్తు దక్షిణే ।
బిభ్రత్కుమ్భమపాంపూర్ణం పిహితాననమర్చితమ్ ॥
తత్రాదావాపః ఇత్యేవం వదేద్వాచయితా తతః ।
వక్తారోఽపి శివా ఆపస్సన్త్విత్యేవం బ్రువన్త్వథ ॥
గన్ధా ఇతి వదేత్కర్తా సుగన్ధాః పాన్త్వితీతరే ।
వదేత్పూర్వం సుమనసః ఇత్యేవమపరోఽపి చ ॥
సౌమనస్యమితి బ్రూయురస్తుశబ్దాన్తమత్వరాః ।
పశ్చాదక్షత ఇత్యేవం బ్రూయాద్వాచయితా తతః ॥
అన్యోఽక్షతం చారిష్టంచాస్త్విత్యేవం బ్రూయురర్చితాః।
తతో వాచయితా విప్రా దక్షిణా ఇత్యుదీరయేత్ ॥
స్వస్తిశబ్దాన్యనుచ్చార్య దక్షిణాః పాన్త్వితీతరే ।
బహుదేయమితి బ్రూయురస్తుశబ్దాన్తమత్వరాః ॥
కర్తాఽథ దక్షిణం జానుం పాతయిత్వా మహీతలే ।
ఉదఙ్ముఖో జపేత్సూక్తం శ్రద్ధయేత్యేవమాదికమ్ ॥
జపేత్ప్రోత్థాయ తం కుమ్భం బిభ్రత్తిష్ఠేదుదఙ్ముఖః ।
మనస్సమాధీయతామిత్యేవం వాచయితా వదేత్ ॥
సమాహితమనసస్స్మ ఇత్యేవం చ బ్రువన్త్వథ।
ప్రసన్నాస్స్మ ఇతి ప్రీతాః ప్రతిబ్రూయుస్తతఃపరే

శాన్తిః పుష్టిస్తథా తుష్ట్యృద్ధ్యవిఘ్నాన్యనుక్రమాత్ ।
ఆయుష్యమారోగ్యమితి శివం కర్మేత్యథాపి చ ॥
అస్తుశబ్దాన్తముచ్చార్య వాచయిత్వా తథాఽపరే ।
ప్రజాపతిః ప్రీయతామిత్యథ వాచయితా వదేత్ ॥
పరే ప్రథమముచ్చార్య ప్రీయతాం భగవానితి ।
పశ్చాత్ప్రజాపతిరితి బ్రూయుః ప్రయతమానసాః ॥
పుణ్యాహం వాచయిష్యేఽహమితి వాచయితా వదేత్ ।
వాచ్యతామితి భాషన్తే వక్తారశ్చ సుచేతసః ॥
అథోద్గాతేవ శకునే సామ గాయత్రపూర్వకామ్ ।
ఋచం సర్వే సహ బ్రూయుస్తతో వాచయితా ద్విజః ॥
ఓముక్తిపూర్వకం పుణ్యాహం భవన్త ఇతి భాషితాత్ ।
పరం బ్రువన్త్వితి బ్రూయాదోం పుణ్యాహమితీతరే ॥
పునరప్యేవమేవ ద్విః కృత్వా పుణ్యాహవాచనమ్ ।
తతస్స్వస్తి న ఇన్ద్ర ఇతి ఋచం బ్రూయుస్సహార్థవేః ॥
తతో వాచయితా పూర్వమోం స్వస్తీత్యభిధాయ తు ।
పశ్చాద్భవన్త ఇతి చ బ్రువన్త్వితి చ భాషతే ॥
ఓం స్వస్తీతి తథైవాన్యే ప్రతిబ్రూయురతః పరమ్ ।
ప్రారిప్సితం చతుర్థ్యక్త్వాకర్మ వాచయితా తతః ॥
స్వస్తీత్యాద్యం బ్రువన్త్వన్తం పూర్వవత్సముదీరయేత్ ।
వక్తారశ్చ చతుర్థ్యన్తం తత్తత్కర్మోక్తపూర్వకమ్ ॥
స్వస్తీతి చ ప్రతిబ్రూయురథ సర్వేఽపి తే ద్విజాః ।
ఋధ్యామ స్తోమమిత్యాదిమృచం బ్రూయుస్సహార్చకైః ॥
తతో వాచయితా ఋద్ధిం భవన్త ఇతి పూర్వకమ్ ।
బ్రువన్త్వితి వదేదన్యే బ్రూయురోమృధ్యతామితి ॥

ఏవమేవోభయోఽపి ద్విరభ్యస్యేయురిదం పునః ।
తతో వాచయితా కుమ్భజలం సంస్కార్యమూర్ధని ॥
శిష్టేతి శిష్టేత్యహ్రావాన్యే బ్రూయుశ్చ వివిధాశిషః ।
పుణ్యాహాదేస్త్రిరభ్యాసే మన్త్రమధ్యే చ నిస్వనమ్ ॥
ఆశ్రయేన్నిమే సర్వే యథాఽఽగమసంహితమ్।
స్వస్తివాచనమేతత్తు సర్వేషామృద్ధికర్మణామ్ ॥
ఆదావన్తే చ కర్తవ్యమితి యజ్ఞవిదో మతమ్ ॥ ఇతి ॥

—అత్ర కలశస్థాపనే విశేషమాహ — హారీతః —

గోమయేనోపలిప్యోర్వీం రఙ్గవల్లికయాఽఽచరేత్ ।
ప్రస్థధాన్యోపరి స్థాప్యం పూర్ణం హి కలశద్వయమ్ ॥
దక్షిణే చోత్తరే చైవ హ్యుత్తరే తు నిధాపయేత్ ।
పాత్రమక్షతపూర్ణం తు ఫలపుష్పసమన్వితమ్ ॥ ఇతి ॥

—: అత్ర కలశలక్షణముక్తమ్ — విష్ణుధర్మోత్తరే :—

హేమరాజతతామ్రా వా మృన్మయా లక్షణాన్వితాః ।
మాత్రోద్వాహప్రతిష్ఠాదౌ కుమ్భాస్స్యురభిషేచనే ॥
పఞ్చాశాఙ్గులివైపుల్యాదుత్సేధాత్ షోడశాఙ్గులః ।
ద్వాదశాఙ్గులికం మూలం ముఖమష్టాఙ్గులం తథా ॥ ఇతి ॥

—క్షత్రియాదీనాం విశేషమాహ—యమః —

పుణ్యాహవాచనం చైవ బ్రాహ్మణస్య విధీయతే ।
తదేవ చ నిరోఙ్కారం కుర్యాత్ క్షత్రియవైశ్యయోః ॥ఇతి॥

అత్ర కర్మదేవతాగ్రహణే బోధాయనీయ —

ప్రయోగవచనమ్. —

ప్రధానదేవతా యా తు స్వచికీర్షితకర్మణః ।
అసావితి చ తాం బ్రూయాత్సన్దేహే చ ప్రజాపతిమ్॥ఇతి॥

—: అథ ప్రయోగః :—

అథ యజమానః కృతాభ్యఙ్గాదిక్రియః స్వలఙ్కృతో దర్భపాణిః శుచిర్భూత్వా మఙ్గళసమ్భారాన్ సమ్భృత్య స్వలఙ్కృతే గృహే సోత్తరచ్ఛదే భద్రపీఠాసనే ప్రాఙ్ముఖః ఉపవిశ్య రఙ్గవల్లికయాఽనురఞ్జితే భూతలే ప్రస్థపరిమితధాన్యస్యోపరి దక్షిణోత్తరయోః సౌవర్ణరాజతతామ్రమృన్మయాద్యన్యతమకలశద్వయముక్తలక్షణమవ్రణంమనోహరం సుశుద్ధంపుణ్యజలైరాపూరితం సపల్లవం నిధాయ తత్ర సూత్రవేష్టితోత్తరకలశే పఞ్చరత్నాని నిక్షిప్య సితతణ్డులపూరితం సఫలం పాత్రంనిధాయ, తత్పశ్చిమభాగే ప్రశస్తాన్ప్రీతిపచనసమర్థాన్ తద్దివసే శ్రాద్ధాదిష్వభుక్తవతో యత్రకుత్రాప్యప్రతిగృహీతవతః శుచీన్ సోత్తరీయాన్ దర్భపవిత్రపాణీన్ యుగ్మాన్ బ్రాహ్మణాన్ ప్రాఙ్ముఖానుపవేశ్య తాన్ గన్ధపుష్పాక్షతాదిభిరభ్యర్చ్య దక్షిణాభిరుపతోష్య యథాఽఽచారంసుముఖశ్చ ఇత్యాదినా గణాధిపం షోడశోపచారైరభ్యర్చ్య ॥

సుముఖశ్చైకదన్తశ్చ కపిలో గజకర్ణకః ।
లమ్బోదరశ్చ వికటో విఘ్నరాజో గణాధిపః ॥
ధూమ్రకేతుర్గణాధ్యక్షః ఫాలచన్ద్రో గజాననః ।
ద్వాదశైతాని నామాని యః పఠేచ్ఛృణుయాదపి ॥
విద్యారమ్భేవివాహే చ ప్రవేశే నిర్గమే తథా ।
సంగ్రామే సర్వకార్యేషు విఘ్నస్తస్య నజాయతే ॥
శుక్లామ్బరధరం — గణాధిపతయే నమః ॥

గణపతయే నమః ధ్యానావాహనాదిషోడశోపచారపూజాస్సమర్పయామి — ఉత్తరకలశే దేవతామావాహయేత్ ॥
తత్రాయంక్రమః —.

కలశస్య ముఖే విష్ణుః కణ్ఠే రుద్రస్సమాశ్రితః ।
మూలే తత్ర స్థితో బ్రహ్మా మధ్యే మాతృగణాస్స్మృతాః ॥
కుక్షౌ తు సాగరాస్సర్వే సప్తద్వీపా వసున్ధరా ।
ఋగ్వేదోఽథ యజుర్వేదస్సామవేదో హ్యథర్వణః ॥
అఙ్గైశ్చ సహితాస్సర్వే కలశాంబు సమాశ్రితాః ।
గాయత్రీ చాత్ర సావిత్రీ శాన్తిః పుష్టికరీ తథా ॥
గఙ్గే చ యమునే చైవ గోదావరి సరస్వతి ।
నర్మదే సిన్ధు కావేరి జలేఽస్మిన్ సన్నిధిం కురు ॥
సర్వే సముద్రాస్సరితస్తీర్థాని జలదా నదాః ।
ఆయాన్తు మమ దేహస్య దురితక్షయకారకాః ॥
ఏవమేతాన్సమావాహ్య కలశే దేవతాస్తథా ।
ఏతేష్వవస్థితాన్దేవాన్ సమ్పూజ్య ప్రాఙ్ముఖోత్క్రమాత్ ॥
విష్ణ్వాదిభ్యో దేవేభ్యో నమః ధ్యానావాహనాది షోడశోప-
చార పూజాస్సమర్పయామి ॥
సర్వేషు కాలేషు సమస్తదేశేష్వశేషకార్యేషు తథేశ్వరేశ్వరః-
సర్వస్వరూపీ భగవాననాదిమాన్ మమాస్తు మాఙ్గల్యవివృద్ధయే హరిః ॥
యత్ర యోగేశ్వరః కృష్ణో యత్ర పార్థో ధనుర్ధరః ।
తత్ర శ్రీర్విజయో భూతిః ధ్రువా నీతిర్మతిర్మమ ॥
అనన్యాశ్చిన్తయన్తో మాం యే జనాః పర్యుపాసతే ।
తేషాం నిత్యాభియుక్తానాం యోగక్షేమం వహామ్యహమ్ ॥
సర్వేష్వారబ్ధకార్యేషు త్రయస్త్రిభువనేశ్వరాః ।
దేవా దిశన్తు నస్సిద్ధిం బ్రహ్మేశానజనార్దనాః ॥
స్మృతే సకలకల్యాణభాజనం యత్ర జాయతే ।
పురుషస్తమజం నిత్యం వ్రజామి శరణం హరిమ్ ॥

సర్వమఙ్గళమాఙ్గల్యే శివే సర్వార్థసాధికే ।
శరణ్యే త్ర్యమ్బకే దేవి నారాయణి నమోఽస్తు తే ॥
తదేవ లగ్నం సుదినం తదేవ తారాబలం చన్ద్రబలం తదేవ ।
విద్యాబలం దైవబలం తదేవ లక్ష్మీపతే తేఽఙ్ఘ్రియుగం స్మరామి ॥

కలశయోః లక్ష్మీనారాయణాభ్యాం నమః, ఉమామహేశ్వరాభ్యాంనమః, వాణీహిరణ్యగర్భాభ్యాం నమః, శచీపురన్దరాభ్యాంనమః, అరున్ధతీవసిష్ఠాభ్యాం నమః, సీతారామాభ్యాం నమః, దుర్గాయైనమః, గణపతయేనమః, క్షేత్రపాలాయనమః, వాస్తుపురుషాయ నమః, మాతృభ్యో నమః, పితృభ్యోనమః, గురుభ్యో నమః, ఆచార్యేభ్యో నమః, ఇష్టదేవతాభ్యో నమః, కులదేవతాభ్యోనమః, గ్రామాధిదేవతాభ్యోనమః, సర్వేభ్యో దేవేభ్యో నమః, సర్వేభ్యోమహాజనేభ్యోనమః, ఇతి సర్వాన్ప్రత్యేకం నమస్కృత్య

ప్రాణానాయమ్య, దేశకాలౌ సఙ్కీర్త్య అముకకర్మణః కర్తుమాదౌ శుద్ధిస్సమృద్ధ్యభ్యుదయసిద్ధిద్వారా శ్రీపరమేశ్వరప్రీత్యర్థం బ్రాహ్మణైస్సహ స్వస్తిపుణ్యాహవాచనం కరిష్యే ఇతి సఙ్కల్ప్య ॥

తతస్సర్వే బ్రాహ్మణాః ప్రాఙ్ముఖాస్తిష్ఠేయుః తద్దక్షిణతః కర్తోత్తరకుమ్భం బిభ్రదుదఙ్ముఖస్తిష్ఠేత్ । కర్తుర్దక్షిణపార్శ్వే సంస్థాయపత్న్యుదఙ్ముఖస్తిష్ఠేత్ । అథ కర్తా ఆప ఇత్యుక్త్వా, శివా ఆపస్సన్త్వితి బ్రాహ్మణాన్వాచయిత్వా, గన్ధా ఇత్యుక్త్వా ॥ సుగన్ధాః పాన్త్వితి వాచయిత్వా, సుమనస ఇత్యుక్త్వా, సౌమనస్యమస్త్వితి వాచయిత్వా, అక్షతా ఇత్యుక్త్వా, అక్షతంచారిష్టం చాస్త్వితి వాచయిత్వా, దక్షిణా ఇత్యుక్త్వా, స్వస్తి దక్షిణాః పాన్తు బహుదేయం చాస్త్వితి వాచయిత్వా, తం కలశం

పూర్వవన్నిధాయ దక్షిణం జానుం భూమౌ పాతయిత్వా ఉదఙ్ముఖః, శ్రద్ధయా ఇత్యాది సూక్తం పఠిత్వా,

“ శ్రద్ధయాఽగ్నిస్సమిధ్యతే శ్రద్ధయా హూయతే హవిః । శ్రద్ధాం భగస్య మూర్ధని వచసా వేదయామసి । ప్రియం శ్రద్ధే దదతః ప్రియం శ్రద్ధే దిదాసతః । ప్రియం భోజేషు యజ్వస్విదం మ ఉదితం కృధి । యథా దేవా అసురేషు శ్రద్ధాముగ్రేషు చక్రిరే । ఏవం భోజేషు యజ్వస్వస్మాకముదితం కృధి । శ్రద్ధాం దేవా యజమానా వాయుగోపా ఉపాసతే । శ్రద్ధాం హృదయ్యయాఽఽకూత్యా శ్రద్ధయా విన్దతే వసు । శ్రద్ధాం ప్రాతర్హవామహే శ్రద్ధాం మధ్యన్దినం పరి । శ్రద్ధాం సూర్యస్య నిమ్రుచి శ్రద్ధే శ్రద్ధాపయేహ నః ”

పునస్తం కలశం గృహీత్వోత్థాయ ఉదఙ్ముఖః స్వామినః మనస్సమాధీయతామ్ ఇత్యుక్త్వా సమాహితమనసస్స్మ ఇతి తైరుక్తే ప్రసీదన్తు భవన్తః ఇత్యుక్త్వా ప్రసన్నాస్స్మ ఇతి తైరుక్తే సర్వైస్సహ శాన్తిరస్తు పుష్టిరస్తు తుష్టిరస్తు వృద్ధిరస్తు అవిఘ్నమస్తు ఆయుష్యమస్తు ఆరోగ్యమస్తు స్వస్త్యస్తు శివం కర్మాస్తు కర్మసమృద్ధిరస్తు ధర్మసమృద్ధిరస్తు పుత్రసమృద్ధిరస్తు వేదసమృద్ధిరస్తు ధనధాన్యసమృద్ధిరస్తు ఇష్టసమ్పదస్తు ఇతి పఞ్చదశవాక్యాన్యుక్త్వా స్వయం కర్మదేవతాత్మకో భగవాన్ ప్రజాపతిః ప్రీయతామిత్యుక్త్వా, ప్రీయతాం భగవాన్ కర్మదేవతాత్మకః

ప్రజాపతిరితి త్రైర్వాచయిత్వా పుణ్యాం పుణ్యాహం వాచయిష్యే ఇత్యుక్త్వావాచ్యతామితి త్రైరుక్తే ॥

“ ఉద్గాతేవ శకునే సామ గాయసి బ్రహ్మపుత్ర ఇవ సవనేషు శం-
ససి । వృషేవ వాజీ శిశుమతీరపీత్యా సర్వతో నశ్శకునే భద్రమా
వద విశ్వతో నశ్శకునే పుణ్యమావద ”

ఇత్యాదికామృచం సర్వైస్సహ పఠిత్వా ॥

ఓం పుణ్యాహం భవన్తో బ్రువన్త్వితి స్వయం మన్ద్రస్వరేణోక్త్వా త్రిధా బ్రాహ్మణైరోం పుణ్యాహమితి ప్రత్యుక్తే పునరేవ మధ్యమస్వరేణోక్త్వా తథైవ త్రైరుక్తే పునరేవముచ్చస్వరేణోక్త్వా తథైవ త్రైరుక్తే స్వస్తి న ఇన్ద్రో వృద్ధశ్రవా ఇత్యాదికామృచం సర్వైస్సహపఠిత్వా ॥

“ స్వస్తి న ఇన్ద్రో వృద్ధశ్రవాస్స్వస్తి నః పూషా విశ్వవేదాః ।
స్వస్తి నస్తార్క్ష్యో అరిష్టనేమిస్స్వస్తి నో బృహస్పతిర్దధాతు ”॥

ఓం స్వస్తిభవన్తో బ్రువన్త్వితి పూర్వవదుక్త్వా స్వస్తీతి త్రైరుక్తే స్వస్త్యముకకర్మణే భవన్తో బ్రువన్త్వితి కరిష్యమాణకర్మనామ పూర్వవదుక్త్వా, అముకకర్మణస్స్వస్తీతి త్రైరుక్తే ఋధ్యామ స్తోమమిత్యాదికామృచం సర్వైస్సహ పఠిత్వా ॥

“ఋధ్యామ స్తోమం సనుయామ వాజమాన్నో మన్త్రం సర-
థేహోపయాతమ్ । యశో న పక్వం మధు గోష్వన్తరా
భూతాంశో అశ్వినోః కామమప్రాః ”

ఆస్తికశిరోమణిగళాదమహనీయర సన్నిధియల్లి

విజ్ఞాపనా.

శ్రీనృసింహప్రయోగపారిజాత ప్రకరణవెంబ మహానిబంధనవన్ను కన్నడఅక్షరదల్లి ప్రింట్ మాడిసుత్తేవెందు ప్రసిద్ధపడిసిద్దెవు ఈ గ్రంథవన్ను అనేక మహనీయరుగళు స్వరచిహ్నసహితవాద మంత్రభాగదొడనె తెలుగు అక్షరదల్లి ప్రింట్ మాడిసబేకెందు అపేక్షిసిద్దరిందలూ గ్రంథగళశోధనెగె బేరె పుస్తకగళ సహాయబేకాదద్దరిందలూ సంచికెయన్ను కాలక్కెసరియాగి కళుహిసలు సావకాశవాద్దక్కోస్కర మహనీయరుగళు క్షమిసబేకాగి కోరుత్తేవె :—

— వార్షికచందావివర. —

స్థళక్కె.	పరస్థళక్కె టప్పాలుహాసలు సేరి.
రూ. ఆ. పై.	రూ. ఆ. పై.
౧—౮—౦	౧—౧౪—౦

ఒందేవిళాసక్కె హత్తుప్రతిగళన్ను తెగదుకొళ్ళువవరిగె ఒందు సంచికెయు ఉచితవాగి కొడల్పడుత్తె. చందా మొబలగన్ను ముంగడవాగియే పావతిమాడబేకు. మధ్యకాలదల్లి అపేక్షిసతక్కవరిగె మొదలిందలూ సంచికెగళన్ను కళుహిసుత్తేవె.

మ్యానేజర్.

నృసింహప్రయోగపారిజాత ఆఫీస్

దేవీరమ్మణి అగ్రహార,

మైసూర్.